

Ο ΜΠΕΤΟΒΕΝ*)

Μία από τὰς θλιβερωτέρας στιγμὰς τοῦ Μπετόβεν εἶναι ἡ τῶν γενικῶν δοκιμῶν τῆς παραστάσεως τοῦ Fidelio 1822, τὴν ὁποίαν διηγείται ὁ Ichudler. «Ὁ Μπετόβεν ὡς ἐκ τῆς προοίσιος κωφώσεως δὲν ἤκουε τοὺς ψάλλοντας ἡθοποιούς καὶ ἐβράδυνε τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀρχήστρας ἐξ οὗ ἐπήρχετο σύγχυσις. Ὁ Διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας Umlauf ἠναγκάσθη νὰ σημειώσῃ εἰς τὸν Μπετόβεν ἐπὶ χάρτου ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ. Τότε ὁ Μπετόβεν ἐννοήσας τὰ συμβαίνοντα ἀλλόφρων ἐξῆλθε τοῦ θεάτρου, ἔτρεξεν εἰς τὸν οἶκόν του, ἐρρίφθη συντρεμμένος ἐπὶ ἐνὸς διβανίου καὶ ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον μὲ τὰς δύο τοῦ χεῖρας. Εἶχε τὴν ἑκφρασιν τῆς συντριβῆς καὶ τοῦ βαθυτέρου, πόνου. «Οὕτω κλεισμένος εἰς τὸν ἑαυτὸν του, δυστυχὴς καὶ μεμονωμένος ὁ Μπετόβεν εὗρισκεν μόνην παρηγορίαν εἰς τὴν φύσιν. Αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη ἐμπιστὸς τοῦ λέγει ἡ Θ. Brunschwick αὐτὴ καὶ τὸ καταφύγιόν του». Ὁ Charles Neate, ὁ ὁποῖος τὸν ἐγνώρισε τῷ 1815-λέγει, ὅτι «δὲν εἶδε ποτέ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος νὰ ἠγάπησεν τόσον πολὺ τὰ ἄνθη, τὰ νέφη, τὴν φύσιν» ἐφαινετο ζῶν ἐξ αὐτῶν.» Ὁ ἴδιος Μπετόβεν ἔγραψεν «Ἀγαπῶ ἕνα δένδρον περισσότερο ἀπὸ ἕνα ἄνθρωπον» καὶ κατωτέρω «Εἰς τὰ δάση εἶμαι εὐτυχὴς, εὐτυχὴς εἰς τὰ δάση ὅπου κάθε δένδρον μοῦ ὁμιλεῖ» «Θεέ, τὸ ἄπειρον μεγαλεῖόν σου εἰς τὰ σύδενδρα δάση!» Καὶ τῷ ὄντι, ἐὰν ὁ Βάγνερ χρειάζεται τὸ Μπαῦρῦτ διὰ τὴν μουσικὴν του, ὁ Μπετόβεν θέλει τὴν φύσιν ὁλόκληρον, διότι τὸ Μπαῦρῦτ δὲν τὸν χωρεῖ. Τὸ θεάτρον τῆς Μουσικῆς τοῦ Μπετόβεν, τὸ θεάτρον τοῦ Φλαμανδοῦ γίγαντος εἶναι ἡ Φύσις ὅλη, εἶνε ὁ ἄπειρος τῆς Φύσεως ὁρίζων μὲ βαθμίδας τὰ αἰωνόδια δένδρα, μὲ στέγην τὰ αἰθέρια πλάτη, μὲ κίονας τοὺς κεραυνούς.

Ὁ Μπετόβεν δυστυχὴς καὶ μόνος εἰς τὴν μεγάλην φύσιν, εἰς τὴν μεγάλην μητέρα εὐρύ-

σκει κάποιαν ἀνακούφισιν τῶν ἀσθενειῶν, αἱ ὁποῖαι τὸν ἐδασάνιζον καὶ τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀφοσιώσεως, ἡ ὁποία ὑπερέξευλινε τὴν μεγάλην τοῦ Μπετόβεν καρδίαν διελύετο εἰς τὰ δάση, εἰς τοὺς ἀψύχους γύρω συντρόφους τοῦ ὁρμητικῆς, ἀκατάσχετος. Ἐκεῖ τοῦλάχιστον δὲν εὗρισκε τὴν ἀπαγοήτευσιν καὶ ἀχαριστίαν, ἡ ὁποία τὸν παρηκολούθει παντοῦ καὶ ἡ ὁποία καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ ἀνεψίου τοῦ Καρόλου τοῦ ἐπιβάλλει σκληρὰς δδύνας. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον μὲ πάθος ἠγάπησεν ὁ Μπετόβεν, ἐδείχθη ἀνάξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ θεῖου του. Ἡ μετ' αὐτοῦ ἀλληλογραφία τοῦ Μπετόβεν εἶνε ὀδυνηρὰ ὡς ἡ τοῦ Μιχαήλ-Ἀγγέλου μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἀλλ' ἀφελεστέρα καὶ μᾶλλον συγκινητικὴ. Οὕτως ἡ ὑπέροχος, ἡ εὐγενὴς ἐκείνη ψυχὴ τοῦ Μπετόβεν, ἡ ὁποία ἔγραφε πρὸς τὴν Καν Itreicher «Δὲν ἐκδικοῦμαι ποτέ· κάμνω μόνον τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων διὰ νὰ ὑπερασπισθῶ, ἢ νὰ τοὺς ἐμποδίσω νὰ μὲ βλάψουν», ἡ πλήρης ἀγαθότητος ψυχὴ ἐκείνη συνήντα μόνον ἀπογοήτευσιν, συνήντα μόνον πικρίας.

Κατὰ θλίβεράν καὶ οὐχὶ σπάνιαν ἀντίθεσιν τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον τοῦ θεῖου ἀντὶ νὰ ὠφελῇ, ἔδλαπτε τὸν ἀνεψιόν, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ἐν τῇ φρικώδει φράσει ἐν ἣ φαίνεται γυμνὴ ἡ ἀθλία ἐκείνη ψυχὴ. «Ἐγὼ χειρότερος, διότι ὁ θεὸς μου ἤθελε νὰ γείνω καλλίτερος».

Ἀλλ' ὁποῖον ὑπέροχον θάρρος, ὅσοιαν ἐλύμπιον μεγαλεῖον ἀναβρύει ἐκ τοῦ βάθους τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἀβύσσου ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ κολοσοῦ. Ὁ Μπετόβεν παρὰ τὸ τραγικῶς ὀδυνηρὸν τοῦ βίου του ζητεῖ, θέλει νὰ ὑμνήσῃ **τὴν χαράν.**

Αὐτὸς ἄλλως τε ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς ὅλου τοῦ βίου του. Καθ' ἑλὴν τὴν ζωὴν του ὠνειροπόλει νὰ στέψῃ μὲ τὸν ὕμνον τῆς χαρᾶς ἐν τῶν μεγαλειτέρων ἔργων του. Καθ' ὅλην τὴν ζωὴν

*) Τέλος.

του ἐδίστασε νὰ εὕρῃ τὸν ἀκριβὲς τύπον τοῦ ὕμνου καὶ τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ τῷαν τοποθετήσῃ. Κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐννάτην συμφωνίαν εἰς ἣν τέλος ἐτοποθέτησε τὴν ᾠδὴν εἰς τὴν χαρὰν (L' ode à la joie). ἐδίσταζε μέχρι τελευταίας στιγμῆς. Ἡ ἐξήγησις τῶν διαταγμῶν τούτων εὐρίσκει τὸ αἷτιον βαθυτέρον, ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος ἀθάνατος θνητός, ὁ διαρκῶς ὑπὸ τῆς θλίψεως τυραννούμενος, ὁ κυλινδούμενος μέσῳ τῶν παθῶν καὶ τῆς μελαγχολίας ἀνέβαλλε διαρκῶς νὰ ὑμνήσῃ τὸ ὑπέροχον ὄνειρόν του. Περὶ τὰ τέλη μόνον τῆς ζωῆς του ἀποφασίζει καὶ δημιουργεῖ τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο ἔπος, τὸ θεῖον ἐκεῖνο τῆς μουσικῆς τέχνης δημιουργήμα, τὴν ᾠδὴν τῆς IX Συμφωνίας. Καὶ εἰκονίζει δι' ἡχῶν ἀσυλλήπτου μεγαλοπρεπειᾶς τὴν Διόνυσειον χαρὰν ὀργιάζουσαν ἐπὶ τοῦ πτώματος ὄλων τῶν θλίψεων.

Καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει ν' ἀρχίσῃ τὸ θέμα τῆς χαρᾶς ἡ ὀρχήστρα σταματᾷ ἀποτόμως· γίνεταί στιγμιαία σιγή, ἡ ὅποια προσδίδει εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ ἄσματος χαρακτῆρα μυστηριώδη καὶ θεῖον. Καὶ τῷ ὄντι, τὸ θέμα ἐκεῖνο εἶνε ἀληθῶς αἰθέριον. Ἡ μουσικὴ ἐκεῖνη εἶνε ἀληθῆς πάλη, ἀληθῆς κυριαρχία κατὰ τοῦ πόνου μὲ τοὺς ὑπερόχους ρυθμούς της μὲ τὸ φλέγον καὶ ἀσθμαίνον ἄσμα, μὲ τὰς φρισσούσας σελίδας καθ' ἃς αἰσθάνεται τις τὴν πνοὴν αὐτοῦ τοῦ μουσουργοῦ, τὸν ρυθμὸν τῆς ὑπερόχου πνοῆς του καὶ τῶν ἐμπνευσμένων κραυγῶν του, ἐνῶ διατρέχει τοὺς ἀγροὺς συνθέτων τὸ μονήρες ἔργον, παραφερόμενος ὑπὸ δαιμονίου ὁρμῆς. Καὶ αἰσθάνεται τις τὰς μυρίας ἀναπάσεις μιᾶς μυστικῆς πηγῆς τῆς ζωῆς, καὶ ὥσάν ἐμφάνισιν θεοῦ ἀπροσπελάστου, θεοῦ κεραυνοβόλου, εἶνε ὥσάν ἡ λάμψις τοῦ Ὁρμούζ, τοῦ μεγάλου τῆς ζωῆς γεννήτορος, καὶ φέρεται μίαν ἀντανάλασιν Ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ.

Κατορθώνει μὲ τὴν θαυματουργὸν θέλησιν ὁ ἡμίθεος ἐκεῖνος τῆς Σκέψεως ν' ἀναστήσῃ καὶ νὰ δημιουργήσῃ σὰν Θεὸς μπροστά του τὴν εὐτυχίαν—μία εὐτυχία ξένη πρὸς τὸν κόσμον, μία εὐτυχία ἀσύλληπτη. Ἐνίκησε τὸ μέγα καὶ καταπλήσσον μυστήριον τῆς Εἰμαρμένης καὶ ἡ Νίκη ἐκεῖνη τῆς ἀκαθέκτου Ἰδέας ἀφυπνίζει μετὰ ὕπνον χιλιᾶδων ἔτων τὴν φρίκην, τὴν ὁποῖαν ἐσκόρπισεν ὁ ἀθάνατος τραγικὸς ἐπὶ τοῦ Διόνυσιακοῦ Θεάτρου καὶ ἡ ὁποία ἐτάραξε τὸν ἀέρα τοῦ τραγικοῦ τεμένους.

Τὴν Διόνυσειον χαρὰν διαδέχεται ἡ θρησκευτικὴ ἔκστασις καὶ τέλος τὸ παραλήρημα τοῦ ἔρωτος. Ὀλόκληρος ἀνθρωπότης φρίσσουσα τείνει τοὺς βραχίονας πρὸς τὸν οὐρανόν, τείνει πρὸς τὴν Ὀλύμπιον χαρὰν.

Τὸ ἔργον τοῦ Τιτᾶνος ὑπερενίκησε τὴν μετριοτήτα τοῦ κοινοῦ. Ἡ Βιενναία ἐπιπολαιότης συνεκλονίσθη πρὸς στιγμὴν. Ὁ παραγνωρισμένος Μπετόβεν ἐσκόπευε νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν Λονδίῳ καὶ ἐκεῖ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν IX Συμφωνίαν, ἀλλὰ συνεκατήθη ὑπὸ τῆς ἐκλεκτοτέρας τῆς κοινωνίας μερίδος, ἡ ὁποία γραπτῶς τὸν ἰκέτευε νὰ μείνῃ. «Ὑπερφυσικὸν φῶς φωτίζει τὴν μεγάλην σας ψυχὴν, ἔγραφον πρὸς τὸν μουσουργόν...» Ἀπὸ ὑμᾶς καὶ μόνον τὸ ἔθνος ἀναμένει νέαν ζωὴν, νέας δάφνας καὶ νέον βασίλειον τοῦ ἀληθοῦς

καὶ τοῦ ὠραίου...» Ἡ γενναϊόφρων αὐτὴ ἰκεσία δεικνύει ποία ἦτο ἡ ἰσχὺς τοῦ ὑπερόχου τῆς Ἰδέας γίγαντος δι· μόνον ὑπὸ ἔποψιν τέχνης, ἀλλ' ὑπὸ ἔποψιν ἡθικῆς ἔτι. Ὁ Μπετόβεν συνεκινήθη ὑπὸ τῆς ἐκδηλώσεως ἐκεῖνης καὶ ἔμεινε. Τῇ 7 Μαΐου 1824 ἐξετελέσθη τὸ πρῶτον ἐν Βιέννῃ ἡ IX Συμφωνία. Ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε θριαμβευτικὴ. Χειροκροτήματα βαρβάρια πεντάκις ἤχησαν ἐπὶ τῇ ἐμφάνισι τοῦ Μπετόβεν, ἐνῶ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκεῖνη τῆς ἐδμιουσίας ἡ τῆς ἐπευφημίας ἐκδήλωσις αὐτῇ ἤχει μόνον τρεῖς ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Ἡ ἀστυνομία ἐδέησε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἐκδηλώσεις. Ἡ Συμφωνία διήγειρε φρενητιώδη ἐνθουσιασμόν, τὸν ὁποῖον ὁ δυστυχὴς συνθέτης δὲν ἤκουε καὶ ἐδέησε ὁ διευθύνων τὴν ὀρχήστραν Umlauf νὰ στρέψῃ τὸν Μπετόβεν διὰ νὰ ἴδῃ τὸ πλῆθος ἐπευφημοῦν. Πολλοὶ ἔκλαιον, ὁ Τιτὰν τῆς Τέχνης ἐλιποθύμησεν ἐκ συγκινήσεως. Ἀλλ' ὁ θρίαμβος ὑπῆρξε παροδικὸς καὶ ἡ οἰκονομικὴ στενοχωρία οὐδαμῶς μετεβλήθη. Ὁ Μπετόβεν ἐπανευρέθη πτωχός, ἀσθενής, μεμονωμένος, ἀλλὰ...**νικητής**, νικητῆς τῆς μετριοτήτος τῶν ἀνθρώπων, νικητῆς τῆς ἰδίας του Εἰμαρμένης, νικητῆς τοῦ Πόνου ὁ ἀθάνατος πονεμένος.

«Θυσίαζε, θυσίαζε πάντοτε τὰς μικρολογίας τῆς ζωῆς εἰς τὴν τέχνην σου!» ἔγραφεν ὁ μέγας τῆς τέχνης ἱερούργος. Ἐξεπλήρωσε λοιπὸν τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς τοῦ ὁ δαιμόνιος συνθέτης... κατέκτησε τὴν χαρὰν παρὰ τὴν διὰ ἀρκίαν τοῦ βίου του τρικυμίαν· ἀρά γε θὰ μείνῃ εἰς τὴν κορυφὴν ἐκεῖνην τῆς ψυχῆς ὁ Ὀλύμπιος τῆς τέχνης λειτουργός;

Βεβαίως ὁ Μπετόβεν ἐπανέπεσε συχνὰ εἰς τὰς παλαιὰς ἀγωνίας. Βεβαίως τὰ τελευταῖα Quatuors εἶναι γεμάτα παραδόξων σκιῶν, ἀλλ' ἡ δόξα τῆς IX Συμφωνίας φαίνεται, ὅτι ἀφήκεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Μπετόβεν ἀνεξίτηλον τὴν ἐνδοξον σφραγίδα τῆς.

Ὁ Μπετόβεν προσωποποιεῖ τὴν μεγάλην φωνὴν τῆς ἐλευθερίας, τὴν μονήρη ἰσὺς κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον φωνὴν τῆς Γερμανικῆς σκέψεως. Οὐδεμία δύναμις θὰ κατάρθου νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὴν γιγάντιον ἐκεῖνην σκέψιν. Καὶ τὸ ἡσθάνετο, διότι συχνὰ ἔλεγεν, ὅτι τοῦ ἐπιβάλλεται νὰ δράσῃ διὰ τῆς τέχνης του «ὑπὲρ τῆς πτωχῆς ἀνθρωπότητος», ὑπὲρ «τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ μέλλοντος», νὰ τὴν εὐεργετήσῃ, νὰ τῆς δώσῃ θάρρος, νὰ συγκλονίσῃ τὴν νάρκην της, νὰ μαστιγώσῃ τὴν δειλίαν της. Καὶ ὄντως, οὐδὲν ἦτο δυνατόν νὰ δαμάσῃ τὴν ἀδάμαστον ἐκεῖνην δύναμιν. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ζωῆς του μεταχειρίζεται τὴν θλίψιν ὡς παίγνιον. Ἡ μουσικὴ, τὴν ὁποῖαν γράφει παρὰ τὰς θλιβεράς περιστάσεις ἀποπνέει εἰρωνίαν, περιφρόνησιν, ἡρωισμόν καὶ... χαρὰν. Τέσσαρας μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του κατὰ Νοέμβριον 1826 συνθέτει τὸ τέλος τοῦ Quatuor op. 30 χαρμόσυνον. Ἀληθῶς ὅμως ἡ χαρμὴν ἐκεῖνη δὲν ὁμοιάζει τὴν τοῦ κόσμου. Ὅτε εἶναι ἄγριος καὶ διακεκομμένος γέλως περὶ τοῦ ὁποῖου ὁμιλεῖ ὁ Moscheles, ὅτε τὸ συγκινητικὸν μεῖδιμα, τὸ ὁποῖον ἐγέν

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Εἰς Αἰξ-λε-Μπαίν (καθήμενος ἐν τῷ Κεντρικῷ Ξενοδοχείῳ κατὰ τὴν τελευταίαν διαμονήν του)

νησαν αἱ τόσαι νικηθεῖσαι θλίψεις ἀδιάφορον, ὁ Μπετόθεν εἶνε νικητής.

Ὁ Μπετόθεν ἀπέθανε τῇ 26 Μαρτίου 1827 ἀπὸ ἐπὶ τρίμηνον ὁ ἀθλητικὸς ὁργανισμὸς του ἐπάλασε κατὰ τῆς νόσου. Ἐπὶ τῆς κλινῆς τῆς ἀγωνίας τῇ 17 Φεβρουαρίου 1827 ἀναμένων τὴν τετάρτην ἐγχείρησιν πλευρίτιδος ἔγραψε μὲ ὑπεράνθρωπον γαλήνην. «Ὑπομένω καὶ σκέπτομαι, ὅτι κάθε κακὸν φέρει καλὸν τι.» Τὸ τέλος τοῦ Μπετόθεν ἦτο ἀληθὴς ἀπελευθέρωσις. «Τὸ τέλος τῆς κομφιδίας», ὡς εἶπε θνήσκων, ἦτο ὑπερόχου τραγωδίας τὸ τέλος, τὸ ὁποῖον ἐλίκνισεν ἡ θύελλα, ἐδώπευσεν ἡ τῆς χιόνος καταιγὶς καὶ ἐπροσκήνυσεν ὁ κεραυνός.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Μπετόθεν παρέδιδε τὸ πνεῦμα ἡ γῆ συνεκλονίσθη ἀπὸ τὴν πτώσιν κεραυνοῦ πρὸ τῆς οἰκίας του.

Τὸ ἔργον τοῦ Μπετόθεν εἶνε ἀληθῶς μέγα. Ἐγραψε 6 Concerts διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ὀρχήστραν, 17 θαυμάσια Quatuors δι' ἔγχορδα ὄργανα, πολυάριθμὰ Trios, Duos καὶ Sonates, πολλὰ ἄλλα τεμάχια διὰ πιάνο, τὸ διάσημον Septuor, ἓνα μελόδραμα τὸ Fidelio, πολλὰς Overtures : Corional, Egmont, Léonore, Ruines d' Athènes, τὸν Προμηθεά, μίαν Λειτουργίαν τὴν Missa solemnus παριστώσαν δι' ἤχων τὸ τραγικὸν τῆς σταυρώσεως μεγαλεῖον, πολλὰ ᾠσματα ἔχοντα ὡς θέμα στίχους τοῦ Goethe καὶ τέλος τὴν κορωνίδα τῆς δημιουργικῆς τέχνης του τὰς διασήμους ἑννέα Συμφωνίας, τῆς δεκάτης μὴ περατωθείσης.

Ὁ Μπετόθεν εἶνε πλέον ὁ Τитάν τῆς μουσικῆς, εἶνε ἡ ἡρωϊκὴ δύναμις τῆς νεωτέρας Τέχνης. Εἶνε ὁ μεγαλειότερος καὶ ὁ καλλιτέρας φίλος ἐκείνων ποῦ πονοῦν καὶ παλαίουν. Καὶ δόξα

καὶ ἡ κόπῳσις καταλαμβάνει τοὺς ἥρωας εἰς τὴν ἀπαυστον πάλην ἐναντίον τῆς μετριότητος τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τῶν ἀρετῶν, ἃς λούονται εἰς τὰ νάματα ἐκείνα τῆς θείας μουσικῆς, εἰς τὸν ὠκεανὸν ἐκείνον τῆς θελήσεως καὶ τῆς πίστεως καὶ θὰ αἰσθανθῶσι τὸ ὑπέροχον τῆς ἀνδρείας μόλυσμα, τὴν εὐτυχίαν τῆς πάλης, τὴν μέθην τῆς Νίκης, ἣτις αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῇ τὸ θεῖον. «Εἰμαι εὐτυχὴς δόξακις ὑπερνικῶ τι» γράφει πρὸς τὴν ἀθάνατον ἀγαπημένην. Φαίνεται, ὅτι ἐν τῇ διαρκεῖ ἐπικοινωνίᾳ πρὸς τὴν Φύσιν ὁ Μπετόθεν ἀφωμοιῶθη τὰς βαθείας ἐνεργείας τῆς. Ὁ Schindler λέγει, ὅτι «κατέκτησε τὸ πνεῦμα τῆς Φύσεως».

Καὶ ὄντως ὁ Μπετόθεν εἶνε δύναμις τῆς Φύσεως, εἶνε φαινόμενον ὀμηρικῶ μεγαλείου ἐν τῇ πάλῃ ἀρχηγόνου δυνάμειος πρὸς τὸ λοιπὸν τῆς Δημιουργίας. Ἡ ζωὴ του ὅλη ὁμοιάζει ἡμέραν καταιγίδος. Δηλητηριώδης πυρετὸς μίγνυται εἰς ὅλα τὰ αἰσθητά του. Αἰφνης ἐν τῇ ἀκμῇ, ἐν τῇ μανίᾳ τῆς θυέλλης τὰ σκότη σχίζονται, ἡ νύξ διώκεται καὶ ἡ γαλήνη τῆς ἡμέρας ἐγκαθίσταται δι' ὑπερτάτης θελήσεως. Ποία Τιτάνειος κατάκτησις, ποία ἡρωϊκὴ δόξα δύναται νὰ φθάσῃ τὴν ὑπεράνθρωπον ἐκείνην προσπάθειαν, τὴν ὑπεράνθρωπον ἐκείνην νίκην, τὴν θεῖαν ἐκείνην τοῦ Πνεύματος ἐπικράτησιν; Μία δυστυχὴς, ἀσθενὴς, μεμονωμένη ὑπαρξὶς, ἡ προσωποποίησις τοῦ πόνου, ὑπαρξὶς εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἀρνέεται τὴν χαρὰν, δημιουργεῖ τὴν χαρὰν διὰ νὰ τὴν χαρίσῃ εἰς τὸν κόσμον. Καὶ τὴν Ὀλύμπιον ἐκείνην εὐτυχίαν σφυρηλατεῖ μὲ τὴν δυστυχίαν του ὡς τὸ διατυπώνει ἐν τῇ ὑπερηφάνῳ φράσει, ἣτις περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν ζωὴν του καὶ ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἔμβλημα κάθε ἡρωϊκῆς ψυχῆς: «Durch leiden frei» ἦτοι ἡ «Χαρὰ διὰ τοῦ πόνου».

Δέν γνωρίζει τις τῷ ὄντι εἰς ποῖαν ἀπὸ τὰς δύο κολοσσιαίας ἀξίας τοῦ Φλαμανδοῦ γίγαντος νὰ καταθέσῃ τὸν θαυμασμόν του, εἰς τὸν μέγαν τῆς Τέχνης μυσταγωγὸν ἢ εἰς τὸν ἥρωα, ὁ ὁποῖος πολεμῶν κατὰ τῆς δυστυχίας δὲν ἤρνηθη τὴν Τέχνην του εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἀγρίας, τὰς ἀδυσωπήτους ἐκείνας στιγμὰς ποῦ κυνηγοῦν ἀμείλικτα τοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἰδέας, ποῦ σπαράσσουν τοὺς ἀνθρώπους τῆς σκέψεως. Οἱ σιδηροὶ κλοιοὶ τῆς ἀνάγκης οὐδέποτε τὸν καθυπέταξαν. Καὶ ὅσον ἀπηνέστερος ὁ διωγμὸς τῆς ὕλης, τόσο μεγαλύτεροι ἦσαν οἱ πνευματικοὶ του θρίαμβοι.

Καὶ τῷ ὄντι, ποῖος πνευματικὸς θρίαμβος δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν θείαν ἐκείνην μουσικὴν μὲ τὴν ὁποίαν εἰμφορῇ νὰ πῇ κανεῖς, ὅτι ὁ μουσουργὸς θάπτει τὰ νεανικά του ὄνειρα; Ἡ «Marche Funebre» τῆς Σονάτας op 26 «εἰς τὸν θάνατον ἐνὸς ἡρώος» μοιάζει σὰν λειτανεία πένθιμη εἰς τὸ λυκόφως αἰσθάνεται κανεῖς τῆς μελαγχολικῆς στιγμῆς ἐνὸς κόσμου ποῦ πεθαίνει τὴν ὥρα ποῦ στὸν οὐρανὸ τὰ χρώματα δειλὰ ξεψυχοῦν, τὴν ὥρα ποῦ σβύνει τὸ ἰόχρουν τῆς δύσεως καὶ περνᾷ ἓνα ἐπίδεσμο ἀρωματισμένο στὰ κουρασμένα βλέφαρά μας, αἰσθάνεται τὴ μελαγχολικὴ, τὴ νεκρὴ τοῦ δειλινοῦ ὁμορφιά. Νομίζει κανεῖς, ὅτι ὁ Τιτάν συγκεκινημένος ἀφίνει ἐλεύθερα στὸ λυκόφως τὰ φαντάσματα τῶν ὁνείρων του, τὰ ὁποῖα προσωρινῶς μόνον ἐπνίξεν ἡ ζωὴ καὶ τὰ ὁποῖα κοιμῶνται αἰώνια μέσα τοῦ ἑνὸς ὕπνου μαγευμένο. Καὶ μᾶς μιλεῖ

κλαφτά, μελαγχολικά, δλολύζει γλυκὰ μὲ θείαν ἁρμονίαν. Καὶ νομίζει κανεῖς, ὅτι καὶ μεγαλοπρεπὲς σὰν τὸ θάνατο ἐγγίζει τὴν ὑπέροχην σκέψιν του καὶ ἀκούει τὸ ποτάμι τοῦ χρόνου πένθιμα νὰ διαβαίνει, νὰ κυλᾷ μὲ κλάμμα ἀνήκουστο τὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς εἰς τὴν αἰωνιότητα, αἰσθάνεται τὸ ποτάμι τοῦ χρόνου ἄβυσσος νὰ κυλᾷ σὰν σὲ χώρα ὁνείρου...Ναί, ἡ μουσικὴ τοῦ Μπετόδεν εἶναι ἡ μεγάλη ψυχὴ τῶν μεγάλων αἰσθημάτων τῶν ἄλλων αἰσθημάτων καὶ τῶν ὁραίων φιλτρων καὶ τῶν ὑπερόχων σκέψεων, τὰς ὁποίας δὲν μολύνει ἡ χυδαιότης. Εἶνε αὐτὴ ἡ πνοὴ τῆς Μεγάλης Τέχνης, ἡ ὁποία ἐκχύνει τὰς μυρωμένας αὔρας ποῦ ρυτιδοῦν εἰς ῥίγγη καὶ τὰς πνοὰς ποῦ γεννοῦν τὰ μεγάλα κύματα καὶ τοὺς μεγάλους μυκηθμούς.

Καὶ ἀναδύει γύρω μας ἓνας παράδεισος ἀπὸ τὴν κατὰκτησιν τῆς ὑπερόχου Τέχνης, ἡ ὁποία κινεῖ τὴν μαγικὴν ῥάβδον ἐπάνω ἀπὸ τὴν Φύσιν καὶ τὴν ὑποδουλόνει μ' ἓνα μαστίγωμα δαιμόνιον ἢ ἀπαλὸν ὥσάν θωπεῖαν. Τώρα τὴν θωπεύει, τώρα τὴν σφίγγει, τὴν ὑποτάσσει, τὴν συντρίβει μὲ ὅλας τῆς τὰς καλλονάς, μὲ ὅλους τῆς τοὺς λυγμοὺς καὶ μὲ ὅλον τῆς τὰ πόκρυφον εἰς τὸν γλυκύτατον στεναγμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου πόθου.

Φαίνεται ὥσάν νὰ ἱππεύῃ κάποιον θυμοειδῆ λιγγασὸν ὁ Φλαμανδὸς γίγας καὶ τρέχει καλπάζων πρὸς τὰ ὕψη. Τίποτε δὲν βλέπει καὶ τίποτε δὲν ὑπακούει εἰς τὴν πτῆσιν τοῦ χρόνου, ῥυθμους, ὅλα τὰ περιφρονεῖ ἡ ἔμπνευ-

Β· Μποκατσιάμπε

Οἱ πατριῶται

σίς του, τὰ μεταπλάττει καὶ δημιουργεῖ μίαν θαυμασιωτέραν ἁρμονίαν, ἀνώτερος τῶν κανόνων, κυρίαρχος τῶν συνθηκῶν τῆς Τέχνης, ἀενίξων τὴν Φύσιν μὲ λύσσαν κατακτητοῦ, μέγιστον δαμαστοῦ δαμάζοντος θηρίον.

Καὶ αἰσθάνεται κανεῖς, εἰς τὰ σκότη τὰ ἀδημιούργητα τῆς νύχτας, τὴν φρικίαν τῆς μουσικῆς τῆς γεννήσεως τοῦ φωτός, αἰσθάνεται τὰς ἀκτίνας ποῦ περνοῦν νικητρικαί τὰ μαῦρα νέφη καὶ πλάττουν θριαμβεύουσαι τὴν ἁρμονίαν.

*

Ὁ βίος τοῦ Μπετόβεν ὑπὸ ἐποψιν ἐμπνεύσεως, ὑπὸ ἐποψιν ἰδέας δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς ἐποχάς. Ἡ πρώτη ἐποχὴ περιλαμβάνει τὴν μουσικὴν τοῦ ρεμβασμοῦ καὶ τῶν νεανικῶν ὀνείρων, ἡ ἐποχὴ ἐκδηλοῦται ἰδίᾳ εἰς τὸ Andante τῆς περιφήμου Septuor, εἰς τὴν I Συμφωνίαν, εἰς τὴν Sonate Pafhétique εἰς τὸ Largo τῆς 3ης Σονάτας καὶ ἄλλα· ἡ ἐποχὴ κλείει μὲ τὴν Σονάταν εἰς τὸν θάνατον ἐνὸς ἥρωος, τὴν Σονάταν μὲ τὸ ἐπικείμενον ἐμβατήριον, τὸ ὁποῖον περικλείει καὶ ὅλον τὸν θρήνον τοῦ θανάτου μιᾶς ἀρετῆς.

Ἡ δευτέρα περίοδος εἶνε ἡ περίοδος τῆς πάλης. Ἡ μουσικὴ τοῦ Μπετόβεν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, ἡ ὁποία ἄρχεται μὲ τὴν 2αν Συμφωνίαν εἶνε μίᾳ ἀτελείωτος διήγησις μαχῶν πρὸς τὸ σκότος, σταυροφοριῶν πρὸς κατάντησιν τοῦ μουσικοῦ σπινθήρος τῆς Εὐτυχίας καὶ τοῦ Ἰδανικοῦ. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς περιόδου ἐκείνης εἶνε ἡ λεόντειος τοῦ Μπετόβεν μορφή μὲ τὰς συνεσφιγμέναις σιαγόναις, μὲ τὰς πτυχὰς τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀργῆς, εἶνε ἡ Ναπολεόντειος θέλησις.

Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην διαγράφεται ὅλον τῆς ζωῆς τοῦ ἥρωος τὸ μαρτύριον. Ὁ Μπετόβεν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, ἐμφανίζεται ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας ἐκείνους τῆς Ἰδέας, οἱ ὅποιοι θεμελιώνουν ἐπάνω εἰς τὰ χαλάσματα Ἡ Φύσις μεταβάλλεται εἰς Νὰν Μουσῶν καὶ Ἀπολλώνων ὑπὸ τὴν οὐράνιον τοῦ Γίγαντος πνοήν. Τὸ κύμα τοῦ πόνου ἀναδίδει τὴν γοερωτέραν ἡχὴ ἀπὸ τὰ ἐγκυατὰ τῆς ὑπάρξεώς του· ἡ ῥομφαία τῆς δδύνης, ἡ ὁποία διήλθε τὰ σπλάγχνα τοῦ Μουσουργοῦ διαπερᾷ καὶ καίει δλόκληρον καὶ τοῦ ἀκροατοῦ τὴν ὑπόστασιν. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑγραίνονται ἀδελήτως καὶ δράμα τι κλαυθμοῦ τελεσιουργεῖται ἐντὸς μας.

Ἡ Ζωὴ ἀπώθει τὸν Μπετόβεν ἀπὸ ὧν τῶν κήπων καὶ τῶν συμποσίων τῆς, ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀποθάνῃ ὁ Μπετόβεν προετίμησε νὰ ἐκδικηθῇ. Ἐξεδικήθη τὴν Ζωὴν ὑπερόχως... καὶ ἔζησε. «Ἐξῆσε διὰ νὰ ἐκφράσῃ, διὰ νὰ ἐνσαρκώσῃ εἰς ἡχοὺς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπέροχον τῆς τέχνης δημιουργήμα. διὰ νὰ χαρίσῃ εἰς τὸν κόσμον, ἔτι ὁ κόσμος τοῦ ἡρνεῖτο. Ἰσως τὸ θεῖον ἔδωκεν εἰς τὸν Μπετόβεν ὡς φοβεράν χάριν τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀκοῆς, διότι ἐπὶ τῇ σκληρᾷ ἀπωλείᾳ ὁ Μπετόβεν κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὴν ἀόρατον τοῦ κόσμου ἁρμονίαν, τὸν σιωπηλόν, τὸν μυστηριώδη ρυθμόν, τὴν μουσικὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, τὴν μουσικὴν τῶν συναισθημάτων καὶ τῆς Σκέψεως, τὴν μουσικὴν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ αὐθεντικὸν θαῦμα καὶ ἡ ὁποία θὰ

μᾶς ἦτο ἴσως ἄγνωστος, ἐὰν ὁ Μπετόβεν δὲν ἦτο κωφός. Ἐνας μεγάλος ἐσωτερικὸς ἥλιος τὸν ἐφώτιζεν. Ὅλα τὰ άτομα τῆς ὑπάρξεώς του ἐκπέμπουν ἀκτίνες ἡλίου μεταβαλλομένας εἰς ἡχηρὰ κύματα πλημμυροῦντα τὸ σύμπαν. Ἡ μουσικὴ τοῦ εἶναι ἡ μουσικὴ τῆς ἐσωτερικῆς Ζωῆς καὶ τῆς Ἰδέας, τὴν ὁποίαν οὐδεμία ἐπέμβασις δράματος ἢ ἀτόμων περιορίζει, σμικραίνει. Εἶναι ἡ μουσικὴ ἐν ὅλῃ τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς πνευματικῆς πίστεως, εἶναι ὁ ἄπειρος τῶν στοιχείων ὠκεανὸς ἐξ οὗ γεννῶνται οἱ κόσμοι εἰς ἡχοὺς. Καὶ διακρίνει τις εἰς τοὺς ἡχοὺς ἐκείνους ὅλην τὴν κλίμακα τῶν ἐντυπώσεων ἀπὸ τῶν λεπτοτέρων χρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐνεφανίσθησαν ποτὲ ἐπὶ τῶν διαφανῶν πετάλων τῶν τρυφεροτέρων ῥόδων μέχρι τῶν φρικιάσεων καὶ τῆς μέθης τοῦ πανικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκχεῖται ἀπὸ τῶν σκοτεινῶν τῆς φύσεως δυνάμεων.

Καὶ μᾶς διδάσκει ἡ μουσικὴ ἐκείνη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε ὀφείλει νὰ ὑποχωρῇ πρὸ τῶν τυφλῶν τῆς εἰμαρμένης δυνάμεων. Μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ ταπεινότερος τῶν θνητῶν δύναται νὰ ἐξευγενίσῃ ἐκάστην τῆς ὑπάρξεώς του σιγμὴν ἐκπληρῶν τὸν προορισμόν του. Ὅτι οὐδεμία οἰκονομικὴ, κοινωνικὴ ἢ φυσικὴ δυσχέρεια δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πτῆσιν ἐνὸς ἐλευθέρου πνεύματος. Μᾶς διδάσκει τέλος, ὅτι ἡ χαρὰ εἶνε ἱερὰ καὶ ἔτι διὰ μέσου ὧν τῶν ἀπογοητεύσεων καὶ ὧν τῶν ἀδελιοτήτων τῆς ζωῆς δέον πρὸς αὐτὴν νὰ τείνωμεν δι' ὅλης τῆς ψυχικῆς μας δυνάμεως.

Καὶ λήγει ἡ δευτέρα αὕτη περίοδος τοῦ ἔργου τοῦ Μουσουργοῦ μὲ τὴν ἀθάνατον τῆς Νίκης κορωνίδα, μὲ τὸν θεῖον ἐκείνον ὕμνον εἰς τὴν χαράν, μὲ τὸ ἱερὸν τῆς εὐτυχίας πῦρ, τὸ ὁποῖον ὁ Προμηθεὺς νικητῆς κατακτᾷ εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Ὀλύμπου καὶ σπεῖρει ἀφθόνως εἰς τὴν ἀχάριστον ἀνθρωπότητα. Ἡ IX συμφωνία εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ Τιτάνειος ἐκείνος πρὸς τὴν χαρὰν ὕμνος ἔσχε λατρευτὰς μέχρις ἐιδωλολατρίας. Ὡς τὸν Habeneck, Moscheles, Mendelssohn, Nicolaï καὶ Wagner. Ὁ Βάγνερ μάλιστα, ὁ ὁποῖος ἀπεκάλεσε τὸν Μπετόβεν «θεῖον Μάγον» καὶ ὁ ὁποῖος λέγει περὶ τοῦ ἔργου του ὅτι «θὰ χρειασθῇ αἰῶνας ἡ ἀνθρωπότης διὰ νὰ περιέλθῃ ἐν ἀπέραντον ἐκείνο ἔργον καὶ τὴν ἄπειρον ἐκείνην σκέψιν», ὁ Βάγνερ τὴν IX Συμφωνίαν ὡς πιστὴν σύντροφον ἐποποθεῖ διαρκῶς ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του.

Ἡ τρίτη τέλος περίοδος εἶνε ἡ περίοδος τῆς Ὀλυμπίου ὑπεροχῆς, εἶνε ἡ περίοδος τῆς εἰρῆνης καὶ τοῦ σαρκισμοῦ.

Ἡ λατρεία τοῦ Ἡμιθέου ἐξηπλώθη εἰς τὴν γῆν δλόκληρον. Αἱ Συμφωνίαι του εἶνε αἱ εὐρεῖαι μητροπόλεις ἐν αἷς βυθίζεται πυκνότερον καθ' ἐκάστην τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν. Οἱ ἄνθρωποι ἀντὶ ἀγάπης καὶ ἐλπίδος εὖρον ἀπογοήτευσιν, λησιμονοῦν εἰς τὰς ἁρμονικὰς πτυχὰς τῶν τὰς φρικώδεις σκιὰς τῶν ἀδίκων τῆς Εἰμαρμένης δυνάμεων. Γνωστὸν ὅτι σήμερον μετὰ τὴν παγκόσμιον ἀναγνώρισιν τοῦ Μπετόβεν ὡς τοῦ κορυφαίου τῶν μουσουργῶν εἰς τὰ διάσημα Concerts Lamoureux τῶν Παρισίων καὶ

ζεται ανά μία Συμφωνία ως τὸ ἰδεῶδες τῆς μουσικῆς τελειότητος.

Αἱ ἐννέα Συμφωνίαι τοῦ Μπετόβεν ἀποτελοῦν τῷ ὄντι τὸν ἀναγεννηθέντα χορὸν τῶν ἀρχαίων ἐννέα Μουσῶν. Εἰς τὰς ἐννέα ἐκεῖνας ὑπερόχους τῆς μουσικῆς συνθέσεις αἱ γενεαὶ

δ' ἀντλήσουν τὸ ἀναγκαῖον Ἰδεῶδες διὰ τὴν καλλονὴν τῆς Ζωῆς τοῦ μέλλοντος, διότι τὸ Φῶς διὰ τὸν Μπετόβεν ἦτο Μουσικὴ καὶ ἡ Μουσικὴ του εἶνε Φῶς.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

Ἀλεξάνδρεια, Μάρ-τιος 1910

ΕΡΓΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΜΠΑΦΑΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ οὗτος ἐγεννήθη ἐν Καλαρρῦταις, ἀπέθανεν δ' ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1854. Τὰ ἔργα τοῦ ἀργυρογλύπτου τούτου εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ καὶ ἐπισταμένης μελέτης, καθ' ὅσον ἐκ τούτων καταφαίνεται

ἐντριβεστάτος καὶ ἐν τῷ σχεδίῳ καὶ ἐν τῇ ἀνατομῇ. Εἰς τὰ διάφορα ἀργυρογλυφήματά του ὑπάρχει μεγίστη ἀρμονία ὡς καὶ μελέτη σχεδίου, ὡς πρὸς τὰς πτυχὰς τῶν διαφόρων ἐνδυμάτων τῶν παρισταμένων ἀντικειμένων, ἐκ τούτου δὲ ἐξάγεται ὅτι ἐγνώριζε ἀκριβῶς τὴν ἀνατομίαν. Προσέδιδεν οὗτος ἐκφράσιν εἰς τὰ διάφορα πρόσωπα π. χ. τὰ κροταφικά, ζυγωματικά αἱ κύριαι γραμμὴν τῶν μετώπων καὶ λοιπῶν κάλλιστα εἶναι μελετημένη καὶ ἡ μυολογία ἀκριβῶς εὐρίσκειται εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν τῆς. Πρὸ παντός, ἐπὶ τῶν γεροντικῶν κεφαλῶν ἀπέδιδεν καὶ τὸ ὅποιον μόνον χρωστῇ ζωγράφου ἡδύναντο ν' ἀποδώσῃ. Ὁ Διαμάντης Μπάφας διὰ τῆς γλυφίδος του ἀπέδιδε τὴν ζωὴν, τὴν ἐκφράσιν, τὰς φυσικὰς ἑνότητες τοῦ μετώπου, ὡς ἐπίσης ἐχάρασεν λεπτεπιλεπτῶς καὶ φυσικῶς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, γενεῶν καὶ μυστικῶς. Τόση δὲ φυσικότης παρατηρεῖται εἰς τὰ ἔργα του ὥστε ὁ εἰδήμων ἐν τῇ τέχνῃ παρατηρεῖ διάφορα τῆς τέχνης μυστικὰ ἐν τοῖς παριστανόμενοις προσώποις τὰ ὅποια μόνον ἐκ τοῦ φυσικοῦ κανεῖς δύναται νὰ τ' ἀντιληφθῇ. Τὴν ἐκφράσιν τῆς χαρᾶς, τὴν λύπην καὶ ἀγωνίαν ἀπέδιδεν ὥστε ἐχειρίζετο χωριστῶς ἀριστοτέχνη. Πρὸς τὴν δεξιὰν γωνίαν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Διονυσίου εὐρίσκεται εἰκὼν 1,50 ὕψος μὲ 1,20 πλ. παριστῶσα τὸν βίον καὶ τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Διονυσίου. Πράγματι, εἰς ταύτην ἐκαστος ἀντιλαμβάνεται τὴν ὥραιν τέχνην τοῦ Διαμάντη. Δυστυχῶς ὁμοίως, τὸ ἀτίμητον τοῦτο κειμήλιον, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν φθείρεται ἐκ τῆς κακῆς χρήσεως τῶν μοναχῶν, καὶ ὁμοίως μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδεὶς εὐρύνει ὅπως προλάβῃ τὸν κίνδυνον καὶ σώσῃ ἐκ τῆς φθορᾶς τὸ καλλιτέχνημα τοῦτο. Πρὸ πάντων ὁ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰκόνος ταύτης παριστάμενος ἅγιος Διονύσιος ἐπὶ θρόνου καθήμενος, ἔχει καθόλου σχεδὸν φθαρεὶ ὡς καὶ αἱ ἐπὶ τῶν γονάτων πενχταὶ ἔχουσιν ὑποχωρήσει ἐκ τῆς τριβῆς.

Ἐν τῷ ἰδίῳ ναῷ φυλάσσεται ἱερὸν κυτίον τὸ ὁπαῖον περικλείει τὴν Χεῖρα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ προστάτου ἡμῶν. Ἰναὶ καὶ τοῦτο ἔργον τοῦ ἰδίου καλλιτέχνη. Ἐπὶ τοῦ κυτίου τούτου παρίσταται ὁ Ἅγιος Διονύσιος ἐντέχνως ἐπειξεργασμένος, ἐπὶ τῶν πλευρῶν δὲ αὐτοῦ ὑπάρχουσι μικρογραφικώτατα πα-

ραστάσεις τοῦ βίου καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου, ἔργα τέχνης καὶ γλυφῆς ἐξαισίας. Δύναται μάλιστα νὰ προσθέσω, ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Διαμάντης συνήνησε μεγίστας δυσκολίας, καθότι, καίτοι αἱ παραστάσεις του ἐξετελέσθησαν μετὰ περισσῆς τέχνης, ἐν τούτοις εἰς μέρη τινὰ ἀνικαλύπτει τις, ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ καλλιτέχνη ἐκουράσθη. Διότι τ' αὐτὰ ἀντικείμενα ἐν τῇ μεγάλῃ εἰκόνι, ἐχάραχθησαν μὲ μεγαλειότητα ἐμπνευσιν καὶ εὐχέρειαν, μὲ κινονικωτέρας γραμμᾶς, μὲ ἀκριβεστέρας βαθμολογηθείσας ἀποστάσεις τῶν ἀντικειμένων καὶ μᾶλλον μεμετρημέναι τῶν διαφόρων σωμάτων. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁμοίως ἐκαστος διακρίνει τὴν κομψὴν κανονικότητά του, τὴν λεπτότητα αὐτοῦ, καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν τοῦ σχήματός του. Ἦδη μεταβλίνομεν εἰς τὴν θείαν λάρνακα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀπεικονίζεται ἡ κοίμησις τοῦ ἁγίου Διονυσίου.

Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τὸ ὅποιον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν τρίνει πρὸς τὴν φθοράν, διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους τῆς κακῆς συντηρήσεως, παρατηρῶ μεγαλοπρεπεστάτην ἀργυρογλυφικὴν σύνθεσιν, κινονικότητα καὶ ἐντέλειαν σχεδίου. Ἡ τοποθέτησις τῶν διαφόρων προσώπων εἶναι ἐξαισία, ἡ δὲ ἐκτέλεσις μοναδική. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ κεφαλὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἔχει σχεδιασθῇ καὶ ἐκτελεσθῇ τοιοῦτον ἐντέχνως, ὥστε ἐκαστος διακρίνει ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἁγίου διεκχυμένου θανάτου γαλήνην ἀρρητον, ἐπὶ τῶν κεκλεισμένων δ' αὐτοῦ ὀφθαλμῶν, καὶ τοῦ κεκλεισμένου στόματος, διακρίνεται εὐχέρως ἐκφράσις τέχνης ἀπαραμύλλου. Ὁμοίως τὰ ἱερὰ ἄμφιά του εἶνε ἄξια θαυμασμοῦ διὰ τὴν ἀκούραστον ἐκτέλειαν τῶν ποικιλιμάτων αὐτῶν καὶ τὴν φυσικότητα καὶ ἐντεχρον ἐκτέλεσιν τῶν πτυχῶν, αἵτινες τὸσον θαυμασιῶς ἀναπαρίστανται. Ὅπισθεν τοῦ σελτοῦ λειψάνου παρατηροῦνται διάφοροι ἄλλαι μορφαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέχουν, ὑπὸ ἔποψιν τέχνης, αἱ ὥραι γεροντικαὶ κεφαφαὶ τῶν παρευρισκομένων μοναχῶν τῶν ὁποίων ἡ ἐκτέλεσις, ὡς παρατηρεῖται εἰς τὴν φωτογραφίαν, εἶναι ἀρίστη. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὁμοίως μέρους αὐτῆς, εἶχον φθαρεῖ σημεῖα τινὰ τὰ ὅποια ἀντελήφθησαν καθ' ἡν ἡμέραν ἐπεσκέφθη τὸν Ναὸν τοῦτον δι' ἰδιαιτέρων μου μελέτην ἐπὶ τῶν τοιοῦτων ἀργυρογλυφημάτων. Μικρὸν μόνον χρονικὸν διάστημα παρήλθε ἀπὸ τῆς προτέρας μου ἐκείνης ἐπισκέψεως, καὶ ἤδη εὐρίσκω καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ σελτοῦ λειψάνου ἐφθαρμένον καὶ ἐντελὲς ἐξηφανισμένον.

Ἐν τῷ ἰδίῳ ναῷ εὐρίσκεται ἔργον καλλιτεχνικὸν τοῦ ἰδίου τεχνίτου. Εἶναι δὲ ὁ κομψὸς καὶ καλλιτεχνικώτατος πολυέλαιος, τοῦ ὁποίου ἡ κοσμηματικὴ τέχνη εἶναι θαυμασία, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ κοσμηματογράφησις, ἡ ἀπολήγουσα ἐπὶ ἀνοικτοῦ πτεροῦ ἀγγέλου, εἶναι ὅτι ὥραϊον. Κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν εἰδημόνων οὔτινες ἔαμον κρίσεις ἐπὶ τοῦ πολυελαίου τούτου,